

Η κοινωνία του «ένθετου»

Το φαινόμενο εύκολα εντοπίζεται και παρατηρείται. Δύσκολα ερμηνεύεται και δικαιολογείται. Μιλάμε για τις «ένθετες» (λεκτικές ή έγγραφες) πολιτικές, ιδεολογικές και κοινωνικές παρεμβάσεις που κατακλύζουν αυτό τον καιρό όλους τους χώρους των επικοινωνιακών και ελεγκτικών μας δομών. Παρεμβάσεις που λειτουργούν άμεσα ή έμμεσα, άτυπα ή παράτυπα, πέρα από τη διαπιστωμένη πρόθεση και κάτω από τη διακυρηγμένη αναγκαιότητα.

Με την έννοια του «ένθετου», δεν εννοούμε εδώ, όπως ίσως θα περίμενε κανείς, τα συνηθισμένα και ολίγον γραφικά, είναι αλήθεια, «παροράματα», στα οποία μας είχαν συνηθίσει παλιότερα οι συγγραφείς μελετών και δοκιμίων. Οι παλιότεροι θα θυμούνται την εποχή όπου δεν υπήρχε η τελειότητα των σύγχρονων υπολογιστικών και φωτοτυπικών μηχανημάτων, ούτε η οικονομική ευχέρεια των σημερινών εκδοτών, με αποτέλεσμα οι συγγραφείς κάθε λογής πονημάτων, να προσπαθούν εκ των ενόντων και εκ των υστέρων να διορθώσουν, να επανορθώσουν ή να συμπληρώσουν, με τη μορφή μιας συνήθως ένθετης σελίδας στο τέλος του κειμένου, τα σοβαρά ή τα ασήμαντα, που με την παρέμβαση του δαίμονα του τυπογραφείου αλλοίωναν ή παραμόρφωναν ονόματα, χρονολογίες, τόπους και νοήματα του συγγράμματος. Ήταν η εποχή που υπήρχε ακόμη δυνατό το αίσθημα του χρέους και της ευθύνης αυτών που σήμερα αποκαλούμε «διαμορφωτές της κοινής γνώμης» και επί το σπανιότερο, «διανοούμενους».

Εδώ λοιπόν δε μιλάμε γι' αυτό το «τυπογραφικό» ή «λογοτεχνικό» ένθετο, που επιτελούσε μια συγκεκριμένη και πολλαπλά χρήσιμη αποστολή. Μιλάμε για το σημερινό «κοινωνικό» ένθετο, που έγινε μια από τις πιο ένδοξες στιγμές της μετα-μοντέρνας επικοινωνιακής και ελεγκτικής συνθήκης της σύγχρονης κοινωνίας. Ένα ένθετο με διαφορετικό περιεχόμενο και διαφορετικό προορισμό, πολύ λιγότερο αθώο και λειτουργικό και συγχρόνως περισσότερο πολύπλοκο και διφορούμενο, από αυτό που μέχρι τώρα γνωρίζαμε.

Το σημερινό ένθετο δεν διορθώνει, δεν συμπληρώνει και δεν αποκαθιστά απλώς τυχόν ατυχήματα, παραβλέψεις ή παραμορφώσεις του γραπτού λόγου. Κάνει πολύ περισσότερα. Μετατρέπεται, διαμορφώνει, προτείνει και προεκτείνει εκ των υστέρων σχέδια και προγράμματα, θέσεις και διαθέσεις, θέματα και νομοθετήματα, πάντα κάτω από το πρόσχημα της διορθωτικής, μερικής και βοηθητικής απλώς ενέργειας του φορέα της παρέμβασης. Μ' αυτό τον τρόπο από μέσο γίνεται σκοπός.

Πρόκειται για δυναμική και καλοστημένη διαμόρφωση εκ των υστέρων μιας αρχικά αδιαμόρφωτης, αλλά όχι πάντα απρόβλεπτης, κατάστασης. Συνήθως με τρόπο αιφνιδιαστικό, που ωστόσο αποτελεί ένα καλά σχεδιασμένο πρόγραμμα αιφνιδιασμού, με όλα τα ωφελήματα γι' αυτόν που το επιχειρεί. Λες κι όλα όσα λέγονται και γίνονται είναι εκ των προτέρων καταδικασμένα να μην επαρκέσουν, να μη φτουρίζουν, να μην πείσουν, σαν όλα να είναι λειψά από την γένεσή τους. Λες και η πραγματικότητα δεν πλησιάζεται, παρά μέσα από την απουσία της.

Όλ' αυτά δεν παρουσιάζονται τόσο καθαρά και εκτεταμένα, ούτε επηρεάζουν την κοινωνική πραγματικότητα τόσο απόλυτα και αποφασιστικά, όσο στη νομοθετική λειτουργία της πολιτείας. Τα «νομοθετικά ένθετα» με τη μορφή παραρτημάτων, τροπολογιών και διορθώσεων, φτάνουν στο σημείο να μεταλλάζουν και να παραμορφώνουν το αρχικό περιεχόμενο του νόμου, μέχρι το σημείο που ν' αλλοιώνουν τη μορφή και την ουσία του κι έτσι να παραχαράσσουν την αρχική και δηλωμένη πρόθεση του νομοθέτη. Στη θέση της αρχικής πρότασης εμφανίζεται τότε και ψηφίζεται από το ανώτατο νομοθετικό σώμα της πολιτείας, ένα εντελώς αλλοιωμένο νομοθέτημα που εξαφανίζει ή θέτει σε δεύτερη μοίρα την αρχικά δηλωμένη πρόθεση του νομοθέτη. Στο τέλος, κάθε νομοθετική πρόταση, ύστερα από μια σειρά ανήλεων «ενθετικών» παρεμβάσεων, μοιάζει σαν γυμνό κρεμάστारी από το οποίο μπορούν να κρεμαστούν όλων των ειδών τα ανομολόγητα συμφέροντα.

Σ' αυτές τις περιπτώσεις όλα συντελούνται παρασκηνιακά από ανώνυμους μυστικοσυμβούλους και έμισθα επιτελεία κοινωνικής στρατηγικής. Οι αντίπαλοι κατατροπώνονται και παρालύουν. Οι συμβατικοί εταίροι αιφνιδιάζονται και απορούν. Κόμματα, πολιτικοί, οργανωμένα συμφέροντα, συντεχνίες, κινήματα, θεατές, αναγνώστες, ακροατές, ολόκληρη η κοινή γνώμη, εχθροί και φίλοι, είναι όλοι έκθετοι σε ένθετες αιφνιδιαστικές επιθέσεις κάποιας μορφής. Οι παρεμβολές των «διαφημιστικών μηνυμάτων» στην τηλεοπτική και ραδιοφωνική ροή της ψυχαγωγίας ή της πληροφόρησης, οι λογιστικές αλχημίες στους μηνιαίους λογαριασμούς του ηλεκτρικού και του νερού, οι οποίοι επιβαρύνονται εμβόλιμα και με άλλες άσχετες ή λίγο σχετικές με τον αρχικό λογαριασμό επιβαρύνσεις, είναι μερικές από τις χαρακτηριστικές ένθετες παρεμβολές στην καθημερινή μας ζωή.

Πόσο μακριά όμως μπορούμε να πάμε με αδήλωτη και σκοτεινή την προθετική πλευρά της πολιτικής μας δράσης και της κοινωνικής μας συμπεριφοράς; Πόσο στέρα μπορούμε, με τη μέθοδο του ένθετου, να εδραιώσουμε τα θεσμικά πλαίσια μιας δημοκρατικής πολιτείας και μιας ανοικτής πολιτιστικής επικοινωνίας; Πόσο ειλικρινείς, μ' άλλα λόγια, μπορεί να είμαστε στα δρόμενα και πόσο προετοιμασμένοι ν' αμυνθούμε στο πάντα απρόσμενο κτύπημα της ένθετης επιβολής;

Από τη διεύθυνση

